Ortopedia *Traumatologia* **Rehabilitacja**
Vol. 6, Nr 5, 2004, 673-682

Krzysztof Modrzewski

Katedra i Klinika Ortopedii i Traumatologii AM, Lublin

Ortopedia na Lubelszczyźnie 1954-2004

Orthopedics in the Greater Lublin Area, 1954-2004

SUMMARY

This article presents the history of the Orthopedics and Traumatology Clinic in the Greater Lublin Area in the fifty-year period from 1954 to 2004. The creation and development of comprehensive diagnostic and therapeutical centers for patients with musculo-skeletal disorder is described, as well as the development of the Clinic's scientific activity.

STRESZCZENIE

Przedstawiono historię Kliniki Ortopedii i Traumatologii na Lubelszczyźnie w okresie 50-lecia 1954-2004. Ukazano tworzenie i rozwój kompleksowych placówek diagnostycznych i leczniczych przeznaczonych dla chorych ruchowo niesprawnych oraz rozwój działalności naukowej Kliniki.

Historia Ortopedii na Lubelszczyźnie i lubelskiej Kliniki Ortopedii splatają się nierozerwalnie i sięgają 1954 r., w którym z Poznania do Lublina przeniósł się doc. Stanisław Piątkowski[1]. Jego nauczycielem i mistrzem był profesor Wiktor Dega, kierownik Kliniki Ortopedycznej w Poznaniu. Historia Kliniki i dzieje Ortopedii wiążą się z największymi osiągnięciami organizacyjnymi profesora Stanisława Piątkowskiego i losami Zespołu, który związał się z tą pasjonującą dziedziną medycyny na całe życie (Ryc. 1).

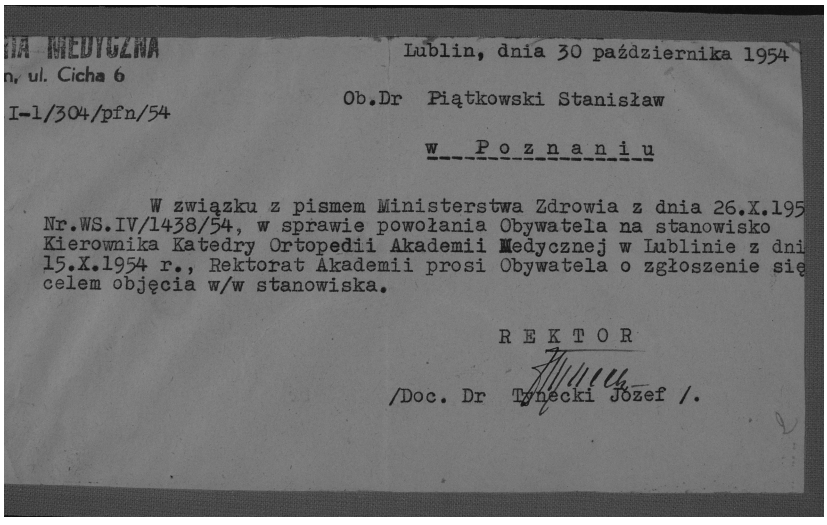

ŻA MEDYCZNA
n, ul. Cicha 6
I-1/304/pfn/54

Lublin, dnia 30 października 1954

Ob.Dr Piątkowski Stanisław

w P o z n a n i u

W związku z pismem Ministerstwa Zdrowia z dnia 26.X.195
Nr.WS.IV/1438/54, w sprawie powołania Obywatela na stanowisko
Kierownika Katedry Ortopedii Akademii Medycznej w Lublinie z dni
15.X.1954 r., Rektorat Akademii prosi Obywatela o zgłoszenie się
celem objęcia w/w stanowiska.

R E K T O R

/Doc. Dr Tynecki Józef /.

Ryc. 1. Pismo powołujące doc. Stanisława Piątkowskiego na kierownika Kliniki Ortopedii
Fig. 1. Document appointing Assoc. Prof. Stanisław Piątkowski as Head of the Orthopedic Clinic

[1] *Biografię prof. Stanisława Piątkowskiego zamieszczamy dalej*

Lubelska Klinika Ortopedii rozpoczęła pracę w grudniu 1954 r., a pierwszą operacją, którą doc. Piątkowski wykonał 4 grudnia tamtego roku była korekcja wrodzonego końsko-szpotawego zniekształcenia stopy. Datę tę uznajemy za początek działalności Kliniki Ortopedii na Lubelszczyźnie. Wraz z doc. Piątkowskim przyjechał z Poznania lek. med. Józef Kamiński, pierwszy asystent, adiunkt i docent lubelskiej Kliniki Ortopedii. Lek. med. Józef Kamiński doktoryzował się i habilitował w Lublinie, a w styczniu 1976 r. objął kierownictwo Kliniki Ortopedii w Białymstoku. Drugim asystentem, który rozpoczął pracę po utworzeniu Kliniki był lek. med. Józef Kozak, późniejszy profesor i kierownik lubelskiej Kliniki w latach 1984-1994. Do Zespołu dołączyli wkrótce kolejni lekarze: Emil Grzybowski, Andrzej Skwarcz – później profesor i kierownik Kliniki Rehabilitacji w latach 1986-2000, Jerzy Purski, Emil Zatoński, Ignacy Wośko – później profesor i kierownik Kliniki Ortopedii Dziecięcej, Władysław Lipiński, Józef Skrzypczak, Stanisław Król, Henryk Zbański i wolontariusz Krzysztof Modrzewski – kierownik Kliniki Ortopedii w latach 1994-2003, Tadeusz Michalak, Henryk Kitliński, Cezary Rejzner, Tomasz Karski – obecnie kierownik Kliniki Ortopedii Dziecięcej, Edward Warda, Juliusz Chadyma i inni, a wśród nich obecny kierownik Kliniki – Tomasz Mazurkiewicz (Ryc. 2).

W pionierskich latach pracy Kliniki każdy dzień dla wielu z nas był fascynującym przeżyciem. Podczas wizyt i cotygodniowych lekarskich zebrań klinicznych, docent Piątkowski wprowadzał nas w tajniki ortopedii, uczył cierpliwie patofizjologii układu ruchu, wyjaśniał współzależności biomechaniczne, ukazywał sposoby naturalnej, spontanicznej kompensacji oraz cele i możliwości kompensacji leczniczej (Ryc. 3). Udział w Jego konsultacjach był zawsze pouczającym pokazem precyzyjnego badania chorych i umiejętności takiego zadawania pytań, aby odpowiedzi pacjentów stawały się ważnymi informacjami, które przesądzały nierzadko o rozpoznaniu i leczeniu. Były to przecież lata bez współczesnych badań obrazowych i biochemicznych, gdy o rozpoznaniu i wyborze sposobu leczenia decydowały wywiady i badania chorych, wsparte marnymi radiogramami wykonanymi na przestarzałych kliszach. Ortopedia i medycyna były wtedy sztuką zapewne większą niż obecnie, sztuką wyobraźni i intuicji, nieodzownych umiejętności poznawania psychiki chorych osób i ich oczekiwań. Profesor mówił nieraz, że tylko ortopedia najpełniej realizuje nierealne hasło komunizmu „każdemu według jego potrzeb".

Oddział dziecięcy Kliniki mieścił się wówczas w Klinicznym Szpitalu Dziecięcym przy ul. Staszica 11. Oddział Kliniki dla osób dorosłych utworzono w styczniu 1955 r. w Okręgowym Szpitalu Wojskowym w Lublinie przy al. Racławickich (Ryc. 4). W latach 50-tych i 60-tych niemal połowę chorych hospitalizowano w Oddziale Dziecięcym Kliniki, z powodu wrodzonego zwichnięcia stawów biodrowych. Przeważały przeoczone zwichnięcia wysokie u 3-4-

Ryc. 2. Zespół Kliniki w 1956 roku. Siedzą od lewej: Józef Kamiński, R. Wojtkowiak (ordynator Oddziału Chirurgii w Tomaszowie Lubelskim), doc. Stanisław Piątkowski, mgr Grzybowska. Stoją od lewej: Andrzej Skwarcz, Władysław Lipiński, Józef Kozak, Ignacy Wośko, Emil Grzybowski

Fig. 2. Orthopedic Clinic staff in 1956. From the left, sitting: Józef Kamiński, R. Wojtkowiak (Head of the Surgery Department in Tomaszów Lubelski), prof. Stanisław Piątkowski, Ms. Grzybowska. From the left, standing: Andrzej Skwarcz, Władysław Lipiński, Józef Kozak, Ignacy Wośko, Emil Grzybowski

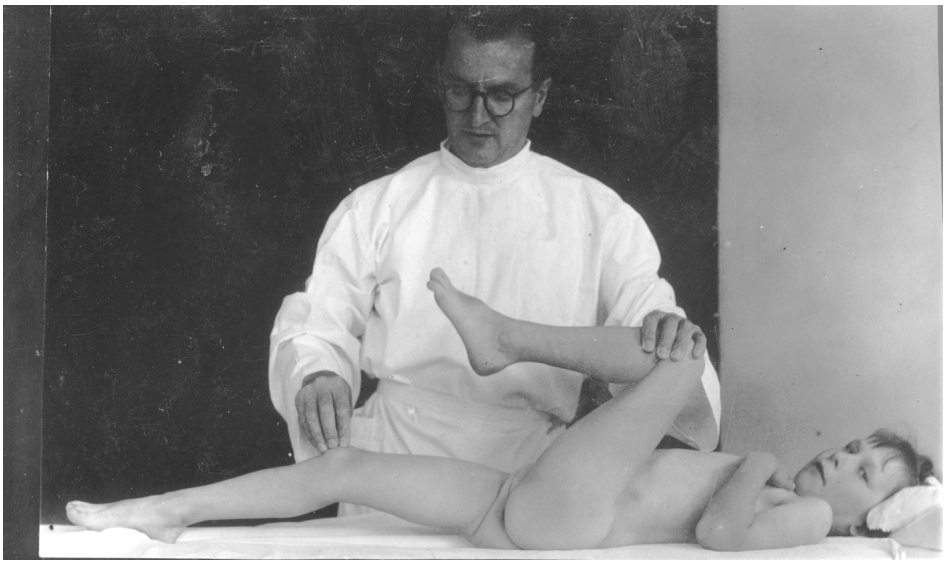

Ryc. 3. Prof. Stanisław Piątkowski pokazuje sposób wykrycia przykurczu zgięciowego prawego biodra
Fig. 3. Prof. Stanisław Piątkowski demonstrates how to detect right hip contracture

Ryc. 4. Szpital Wojskowy w Lublinie
Fig. 4. The Military Hospital in Lublin

letnich dzieci, które poddawano dużym operacjom naprawczym wg Colonny-Zahradnička. Rozpowszechnianie informacji o wadzie i jej objawach zmniejszyło wprawdzie, w miarę upływu lat, liczbę znacznych opóźnień rozpoznania na Lubelszczyźnie, lecz znaczący postęp we wczesnym wykrywaniu dysplazji biodra osiągnięto dopiero po wprowadzeniu w roku 1988 masowych badań profilaktycznych niemowląt, ujętych w prosty system organizacyjny przez dr Wardę.

W tamtych odległych latach, liczną grupą ok. 1/3 chorych dzieci hospitalizowanych w Klinice były ofiary epidemii poliomyelitis drugiej połowy lat 50-tych, które wymagały przede wszystkim korekcji zniekształceń, zabiegów stabilizujących i często transpozycji ścięgien równoważących zaburzenia bilansu mięśniowego. Profilaktyczne szczepienia przeciw poliomyelitis uwolniły kolejne pokolenia dzieci i młodzieży od zagrożenia kalectwem wskutek tej neuroinfekcji rozpowszechnionej w tamtych latach. Warto zanotować, że skuteczne zapobieganie poliomyelitis szczepionką Salka i Koprowskiego i powszechne badania stawów biodrowych niemowląt znacznie zmieniły profil pacjentów hospitalizowanych w Klinice Ortopedii Dziecięcej, która w szerszym zakresie mogła się zająć niesieniem pomocy dzieciom cierpiącym z powodu niedowładów spastycznych.

W oddziale Kliniki dla osób dorosłych, w pierwszych dziesięcioleciach jej pracy, hospitalizowano przede wszystkim chorych, którzy wymagali korekcji zniekształceń pourazowych i pozapalnych, często jeszcze ofiar wojny, a także nader licznych chorych z powodu niepowodzeń leczenia złamań, często powikłanych zakażeniem w oddziałach chirurgicznych. Przyczyną wielu tych niepowodzeń były błędne zasady leczenia otwartych złamań, zwłaszcza piszczeli. Chirurgicznym dogmatem było ich zespolenie, ponieważ były otwarte i „zamiana" na złamania zamknięte przez dokładne zeszycie powłok. Zespalanie odłamów przeważnie płytką metalową mocowaną wkrętami do kości i szczelne zeszycie rany stwarzało dogodne warunki do rozwoju głębokiego zakażenia i zapowiadało niepowodzenie. W pierwszych dwóch dekadach operowano w Klinice ok. 50 stawów rzekomych trzonów kości długich, zwłaszcza piszczeli, w każdym roku.

Cierpliwe wyjaśnianie, przez kolejnych konsultantów wojewódzkich wywodzących się z Kliniki, przyczyn niepowodzeń i propagowanie bezpiecznych racjonalnych sposobów leczenia złamań, a także powracanie do tej tematyki podczas posiedzeń naukowych i szkoleń zmniejszyło, wraz z upływem lat, liczbę chorych przyjmowanych do Kliniki w celu leczenia stawów rzekomych. Trzeba było jednak prawie 30 lat żeby zmniejszyć do 3-5 liczbę wszystkich stawów rzekomych operowanych w Klinice w ciągu roku i żeby zakażone stawy rzekome piszczeli zdarzały się wyjątkowo.

Każda kolejna rocznica pracy Kliniki w grudniu wiązała się z uroczystym zebraniem naukowym, wieczorem zaś, w pierwszym 10-leciu, profesor zapraszał asystentów na kolację. Dopóki Zespół był jeszcze nieliczny, przyjęcia odbywały się w niewielkim mieszkaniu profesora. Ich początek upływał w nastroju poważnym i podniosłym. Profesor mówił o osiągnięciach i swoich oczekiwaniach, zręcznie zachęcał do wytężonej nauki i pracy. W miarę upływu czasu atmosfera stawała się swobodniejsza, lecz nigdy nie naruszała dobrego tonu. Wspomnienia i żartobliwe opowieści z poznańskich lat profesora inspirowali goście zaproszeni z Poznania, profesor Alfons Senger, doktor, później profesor Andrzej Seifried, który swoimi dykteryjkami prowokował zebranych do gromkiego śmiechu. Gdy Zespół powiększył się, przyjęcia odbywały się w restauracji, a później w odstępach 5-letnich, aby uczcić znaczące rocznice pracy Kliniki (Ryc. 5, 6).

W lecie 1964 r. Oddział Kliniki dla osób dorosłych mógł opuścić gościnne mury Szpitala Wojskowego, uzyskał bowiem stałą siedzibę w nowym, ukończonym właśnie, Szpitalu Klinicznym przy ul. Jaczewskiego 8 w Lublinie. Klinika podjęła wówczas i pełni odtąd ostre dyżury dla chorych, którzy doznali urazowych uszkodzeń układu ruchu.

Ryc. 5. Uroczysta kolacja w Domu Architekta w Kazimierzu Dolnym z okazji 25-lecia Kliniki Ortopedii. Siedzą od lewej: Jerzy Purski, Iza Zatońska, prof. Stanisław Piątkowski, Domicella Pomykalska-Wośko, wznosi toast Ignacy Wośko

Fig. 5. Formal dinner on the occasion of the 25th anniversary of the Orthopedic Clinic, at the Architect's House in Kazimierz Dolny. From the left, sitting: Jerzy Purski, Iza Zatońska, prof. Stanisław Piątkowski, Domicella Pomykalska-Wośko, toast by Ignacy Wośko

Ryc. 6. 45-lecie Kliniki Ortopedii w Restauracji Jedlina. Od lewej: Jerzy Asarabowski, Piotr Godlewski, prof. Krzysztof Modrzewski, Jacek Gągała, Jan Blacha, Krzysztof Gawęda, Andrzej Bednarek przeglądają stare fotografie i wspominają minione lata pracy

Fig. 6. The 45th anniversary of the Ortopedic Clinic, celebrated at the Jedlina Restaurant. From the left: Jerzy Asarabowski, Piotr Godlewski, prof. Krzysztof Modrzewski, Jacek Gągała, Jan Blacha, Krzysztof Gawęda, Andrzej Bednarek, looking through old photos to recall past years of work

Szkodliwe uleganie narzuconym wzorcom organizacyjnym w lecznictwie i tworzenie instytutów pozbawione merytorycznego i formalnego uzasadnienia sprawiło, że Oddział Dziecięcy Kliniki Ortopedii włączono do Instytutu Pediatrii. Wyodrębnienie Kliniki Ortopedii Dziecięcej w roku 1970 podzieliło Klinikę i pozbawiło działu ortopedii dzieci. Klinika Ortopedii dla osób dorosłych zatrzymała tylko leczenie zniekształceń i chorób kręgosłupa dzieci i młodzieży, które prowadził dr med. Andrzej Skwarcz.

Społeczeństwo Lubelszczyzny ostrożne przez liczne doświadczenia nieskutecznych operacji chirurgicznych w obrębie układu ruchu, powoli przyzwyczajały do nowego działu medycyny udane interwencje operacyjne w Klinice Ortopedii. Coraz liczniejsze stały się operacje naprawcze ręki, stawu kolanowego, rozwijała się onkologia ortopedyczna. Stopniowo wdrożono racjonalne sposoby leczenia złamań stawowych i trzonów kości oparte o jednoznaczne wskazania. Opracowano też jasne i proste zasady zaopatrywania otwartych złamań i zranień oraz profilaktyki zakażeń w obrębie układu ruchu. Ich słuszność i skuteczność potwierdziło ponad 30-letnie doświadczenie Kliniki. W ubiegłych kilku latach notowaliśmy ok. 0,3% powikłań zakażeniami pooperacyjnymi, mimo zaniedbań organizacyjnych w trakcie operacyjnym i tolerowania wadliwych nawyków i zachowań wielu jego użytkowników przez kierownictwo traktu zdominowane przez chirurgów ogólnych. Wyjątkowo mała liczba powikłań sprzyjała rozwojowi nowych działów operacyjnych z użyciem dużych wszczepów. Na szeroką skalę wprowadzono, w ubiegłych dwóch dziesięcioleciach, protezoplastyki dużych stawów, stabilizację złamań kręgosłupa przy użyciu systemu Klugera i korekcję jego zniekształceń z zastosowaniem nowoczesnych systemów stabilizujących. Wprowadzono też operacje naprawcze po rozległych resekcjach nowotworów w obrębie kończyn. Przyswojono jedynie racjonalny sposób rewizyjnych operacji w obluzowaniach protez stawów przez odtwarzanie łożyska kostnego. Rozwija się szeroko chirurgia kolana, z wykorzystaniem plastyki mozaikowej.

Znajomość potrzeb inwalidów i chorych cierpiących z powodu chorób i urazów układu ruchu wyniesiona z Poznańskiej Kliniki Ortopedii sprawiła, że profesor Stanisław Piątkowski dążył do stworzenia podstaw organizacyjnych umożliwiających udzielanie wszechstronnej, kompleksowej pomocy osobom niesprawnym. Z inicjatywy profesora w styczniu 1957 r. powstała pierwsza placówka rehabilitacyjna w Iwoniczu Zdroju, Ośrodek Naukowo-Badawczy Kliniki Ortopedii (Ryc. 7). Profesor Piątkowski kierował tym Ośrodkiem prawie 32 lata, do 1988 r. W latach 1988-1994 Ośrodkiem kierował profesor Józef Kozak – wówczas kierownik Kliniki Ortopedii i Traumatologii, zaś w ubiegłych 10 latach, od jesieni 1994, kierownikiem Ośrodka jest profesor Krzysztof Mo-

drzewski. Oddział Rehabilitacji w Szpitalu Klinicznym przy ul. Jaczewskiego powstał w 1965 r. (Ryc. 8). Kierował nim przez 20 lat dr med. Cezary Rejzner – adiunkt Kliniki Ortopedii. Gdy w 1985 r. powstała Klinika Rehabilitacji, kierownictwo jej objął doc. Andrzej Skwarcz. Tam też przeniesiono wtedy leczenie zniekształceń i chorób kręgosłupa dzieci i młodzieży.

W roku 1961 powstały Przykliniczne Warsztaty Ortopedyczne. Pierwszą skromną siedzibą Warsztatów był mały, przystosowany budynek w Szpitalu Dziecięcym. Kierownikiem Warsztatów został inż. Włodzimierz Niemyski, który związał się z nimi i zaopatrzeniem ortopedycznym na całe życie. W roku 1969 Warsztaty Ortopedyczne przeniesiono do większych pomieszczeń w Szpitalu Klinicznym przy ul. Jaczewskiego 8. Ostateczną siedzibę od 1991 r. mają Zakłady Ortopedyczne we własnym budynku przy ul. Chodźki 6. Budynek powstał dzięki staraniom i uporowi inż. Niemyskiego, który zdołał pozyskać fundusze społeczne i z Ministerstwa Zdrowia.

Ryc. 7. W okazałym historycznym budynku Szpitala Uzdrowiskowego „Excelsior" mieści się Ośrodek Badawczo-Konsultacyjny Kliniki Ortopedii i Traumatologii i leczy się jej pacjentów

Fig. 7. The Research and Consulting Center of the Orthopedics and Traumatology Clinic is housed in the magnificent and historic „Excelsior" Health Resort Hospital, where its patients are treated

Ryc. 8. Żwawy postęp robót przy budowie Kliniki Rehabilitacji. Stoją od lewej: Mirosław Jabłoński, Juliusz Chadyma, Cezary Rejzner, prof. Stanisław Piątkowski, Andrzej Skwarcz, Edward Warda

Fig. 8. Brisk progress on the construction of the Rehabilitation Clinic. From the left, standing: Mirosław Jabłoński, Juliusz Chadyma, Cezary Rejzner, prof. Stanisław Piątkowski, Andrzej Skwarcz, Edward Warda

Obok lecznictwa szpitalnego, dużą wagę przywiązywano do rozwijania leczenia ambulatoryjnego. Przez wiele lat największe znaczenie wśród kilku lubelskich poradni ortopedycznych miała wojewódzka przy ul. Hipotecznej 4, dopóki pracowali tam asystenci Kliniki, a konsultacji udzielał prof. Stanisław Piątkowski. Przykliniczna Poradnia Ortopedyczna cieszy się niezmiennie zasłużonym uznaniem pacjentów, konsultantami są bowiem wysokokwalifikowani, najbardziej doświadczeni asystenci Kliniki. Właśnie dzięki ich wiedzy i pracy Poradnia pełni rolę konsultacyjną, unikatową w regionie, lecz ograniczenia przyjęć związane z błędnymi kontraktami zawartymi z Funduszem Zdrowia znacznie zmniejszyły dostępność ortopedycznych porad specjalistycznych. Warto pamiętać, że nieodwracalne szkody wskutek opóźnień rozpoznania, przez utrudnianie dostępności do jedynych w regionie znawców onkologii ortopedycznej, mogą i powinny mieć prawne konsekwencje. Poważnie straty ponoszą również pacjenci Kliniki, którzy wymagają kontynuacji leczenia poszpitalnego w ambulatorium, systematycznych badań kontrolnych i porad dotyczących usprawniania pooperacyjnego. Po operacjach naprawczych ręki, stawów biodrowych, kolanowych, łokciowych i barkowych powtarzane badania kontrolne są obowiązującym standardem. Niepomyślne wyniki leczenia przez ich zaniedbanie, mogą i powinny mieć również konsekwencje prawne.

Wraz z upływem lat powstało szereg pracowni przyklinicznych. Najważniejszą z nich była pracownia histopatologii. W trosce o wszechstronny rozwój Kliniki i stworzenie racjonalnych podstaw działalności naukowej, profesor Stanisław Piątkowski zabiegał o współpracę z Zakładem Anatomii Patologicznej i zachęcił lekarzy Andrzeja Skwarcza, a później Edwarda Wardę do specjalizacji z zakresu anatomii patologicznej. Preparaty i badania mikroskopowe tkanek układu ruchu pobieranych podczas operacji pacjentów Kliniki, wykonywano w Zakładzie Anatomii Patologicznej. Wkrótce też, po powstaniu zwierzętarni klinicznej mieszczącej się w Szpitalu Klinicznym przy ul. Staszica 11, podjęto badania doświadczalne na szczurach. Odmienność problematyki histopatologicznej tkanek układu ruchu wymagała jednak utworzenia własnej pracowni, która powstała w 1964 roku w Państwowym Szpitalu Klinicznym nr 4. Pod kierownictwem lek. med. Edwarda Wardy Pracownia Histopatologiczna Kliniki stała się, wraz z upływem lat, najważniejszym w regionie ośrodkiem histopatologii układu ruchu. Pracownia przyczyniła się do rozwoju naukowego jej kierownika i wielu asystentów Kliniki. Z drobiazgową starannością obecny doc. Edward Warda gromadził przez ponad 30 lat spostrzeżenia ukazujące naturalne właściwości gojenia zapaleń kości, które stały się podstawą ich profilaktyki. Zrozumienie biologii tkanki kostnej i znaczenia jej ukrwienia pozwoliło na wdrożenie racjonalnych sposobów leczenia otwartych i zamkniętych uszkodzeń układu ruchu, które zapobiegały zakażeniom. Pracownia Histopatologiczna była i jest także podstawą i warunkiem rozwoju, nader ważnego obecnie, klinicznego działu Onkologii Ortopedycznej, oraz innych działów patologii układu ruchu.

Pracownia Fotograficzna. Dokumentacja fotograficzna była i jest nieodzowną częścią działalności klinicznej i naukowej, chociaż współczesny rozwój sposobów obrazowania ogranicza znaczenie fotografii tradycyjnej. Coraz szerszej wprowadza się technikę skanowania radiogramów i fotografię cyfrową. Pracownię Fotograficzną prowadzi od 21 lat mgr Marian Stanek. Jego fotografie, wykonane ze starannością i dbałością o szczegóły, były często publikowanymi ilustracjami prac naukowych, a niezliczone przezrocza przedstawiane podczas wykładów, seminariów i posiedzeń naukowych. Godnymi uznania poprzednikami mgr Mariana Stanka byli Wanda Wasilewska, Jan Urbanowicz, mgr Zbigniew Zugaj, później znany artysta fotografik, którzy byli autorami udanej dokumentacji fotograficznej w latach małej dostępności i równie niskiej jakości materiałów fotograficznych.

Pracownia Plastyczna. Pracownia była związana z twórczą pracą pani Teresy Ilczuk, utalentowanej plastyczki. Jej dziełem były liczne, świetne rysunki, szkice, schematy i tabele zamieszczane w publikacjach i innych wydawnictwach Kliniki, a także pracach doktorskich i habilitacyjnych, ilustrowały wykłady i seminaria. Opracowanie plastyczne plakatów przedstawianych podczas zjazdów i oprawa plastyczna imprez organizowanych przez Klinikę i Lubelski Oddział Polskiego Towarzystwa Ortopedycznego i Traumatologicznego wyróżniał Jej oryginalny talent artystyczny. Pani Teresa Ilczuk wykonała serię olejnych obrazów resekowanych nowotworów kości i stawów, malowanych z natury. Dziełem Jej są także udane portrety prof. Stanisława Piątkowskiego, Jego mistrza prof. Wiktora Degi oraz prof. Józefa Kozaka i doc. Józefa Kamińskiego, którzy współtworzyli Klinikę przed 50 laty.

Pracownia Dokumentacji Klinicznej. Od 40 lat gromadzi informacje o rozpoznaniach, sposobach i przebiegu leczenia bezoperacyjnego i operacyjnego wszystkich pacjentów Kliniki w oparciu o francuską kwalifikację R. Meary. Jest ona podstawą gromadzenia zbiorów nieodzownych do klinicznych badań retrospektywnych. Duży wkład pracy przy wdrożeniu i poprawnym stosowaniu kwalifikacji wnieśli lekarze

K. Modrzewski i E. Warda. Mozolnym zbieraniem i wpisywaniem informacji do kart kodowych, a od 1992 r. do pamięci komputera zajmowały się kolejno Barbara Rasińska, Marianna Reichert i obecnie mgr Grażyna Gruszecka.

Pracownia Densytometryczna. Powstała w roku 1996, po zakupieniu w ramach programu KBN kierowanego przez dr med. Mirosława Jabłońskiego, aparatu Hologic QDR 4000. Oprogramowanie umożliwia pomiary mineralnej gęstości tkanki kostnej osób dorosłych, dzieci i zwierząt doświadczalnych. Niezliczone badania wykonane pacjentom Kliniki i ambulatorium pogłębiały i weryfikowały rozpoznania, sprzyjały poprawnym wyborom leczenia, wzbogacały doniesienia naukowe.

Pracownia biomechaniki i wytrzymałości tkanek powstała w roku 1998 i dysponuje aparatem Instron do pomiaru wytrzymałości tkanek i aparaturą systemu REV, który umożliwia m.in. ocenę sprawności jednostek i zespołów czynnościowych układu ruchu przez pomiary siły mięśni władających stawem, co ma zrozumiałą wartość w badaniach porównawczych obu kończyn i pomiarach przeprowadzanych przed i po leczeniu. W badaniach prospektywnych można zatem obiektywnie oceniać postępy i skuteczność usprawniania.

Działalność naukowa Kliniki. Podstawą badań naukowych jest przede wszystkim praca kliniczna, która stwarza szansę na weryfikację sposobów leczenia, gromadzenie spostrzeżeń i doświadczenia przy wsparciu klinicznych pracowni naukowych. W okresie 50 lat ukazało się 475 publikacji, które dotyczą rozmaitych działów ortopedii i traumatologii układu ruchu. Pracownicy Kliniki przedstawiali wyniki swoich badań, spostrzeżenia i doświadczenie terapeutyczne Kliniki podczas niezliczonych zebrań, sesji, sympozjów, konferencji i zjazdów naukowych w kraju i za granicą. Wygłosili 601 referatów, przedstawili 139 plakatów.

W okresie 50 lat doktoryzowało się w Klinice 34 lekarzy, habilitowało 8 lekarzy, a w Klinice Ortopedii Dziecięcej 4 kolejnych. Specjalizację z zakresu ortopedii i traumatologii uzyskało 68 lekarzy. Staże specjalizacyjne odbyło 371 lekarzy.

Zjazdy i konferencje naukowe. Klinika zorganizowała 3 zjazdy naukowe Polskiego Towarzystwa Ortopedycznego i Traumatologicznego – XV Zjazd w 1963 r., XXIV Zjazd w 1982 r. i XXXI Zjazd w roku 1996 oraz VII Dni Ortopedyczne w 1957 r. i XIV w 1971 r., a także 14 konferencji i sympozjów tematycznych poświęconych onkologii ortopedycznej, podologii, niepowodzeniom protezoplastyk, zwłaszcza obluzowaniom protez i protezoplastykom rewizyjnym, osteoporozie, naprawom ubytków powierzchni stawowej. O wyborze tematów decydowały znaczące postępy w tej dziedzinie ortopedii, które warto rozpowszechnić lub narastające problemy, które trzeba rozwiązywać. Uznaliśmy bowiem, że takie właśnie konferencje tematyczne są bardziej pouczające i przynoszą więcej korzyści uczestnikom i organizatorom niż cykliczne imprezy, które z konieczności zawierają liczne powtórzenia (Ryc. 9, 10, 11).

Rozwój lecznictwa szpitalnego na Lubelszczyźnie. Kierownictwo Kliniki i kolejni konsultanci regionalni i wojewódzcy inspirowali rozwój ortopedycznego lecznictwa szpitalnego i ambulatoryjnego

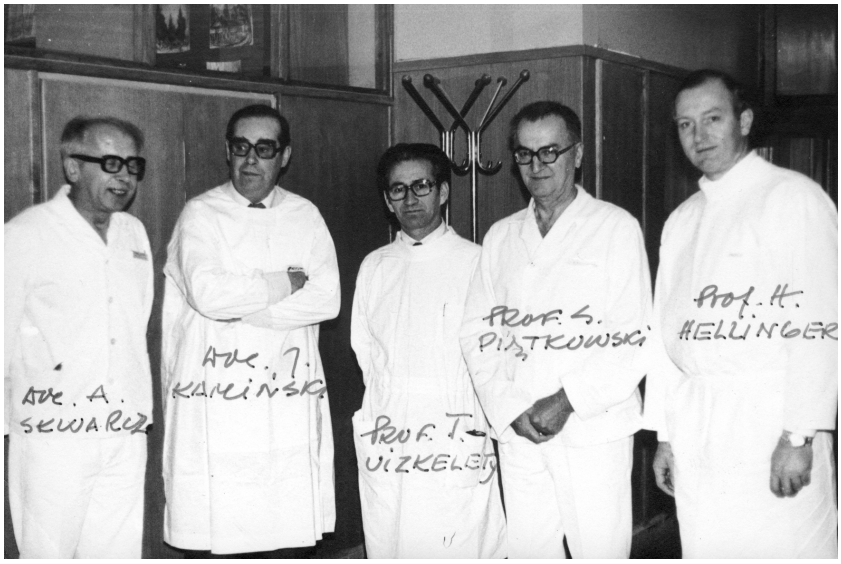

Ryc. 9. Wizyta prof. T. Viskelety i prof. H. Hellingera w Klinice Ortopedii w 1975 roku
Fig. 9. Prof. T. Viskelety and Prof. H. Hellinger visiting the Orthopedic Clinic in 1975

Ryc. 10. Posiedzenie Lubelskiego Oddziału PTOiTr w marcu 1999 roku. Od lewej: Jacek Walawski, prof. Krzysztof Modrzewski, prof. Augusto Sarmiento, Jan Blacha
Fig. 10. A meeting of the Lublin Branch of the Polish Ortopedics and Traumatology Society, March 1999. From the left: Jacek Walawski, prof. Krzysztof Modrzewski, prof. Augusto Sarmiento, Jan Blacha

Ryc. 11. Konferencja „Protezoplastyka rewizyjna stawów biodrowych" w roku 1999. Od lewej: Jacek Gągała, prof. Krzysztof Modrzewski, Jan Blacha, prof. Bogusław Mike Wróblewski, Andrzej Bednarek, Robert Kołodziej
Fig. 11. Revision Hip Arthroplasty conference in 1999. From the left: Jacek Gągała, prof. Krzysztof Modrzewski, Jan Blacha, prof. Bogusław Mike Wróblewski, Andrzej Bednarek, Robert Kołodziej

na Lubelszczyźnie przez szkolenie specjalistów, pomoc organizacyjną, konsultacje i pomoc w rozwiązywaniu trudnych problemów terapeutycznych w powstających kolejno oddziałach. W okresie 50-lecia powstały na Lubelszczyźnie oddziały urazowo-ortopedyczne: w Chełmie, którym kierował lek. med. Franciszek Turkiewicz, a obecnie dr med. Wiesław Piecuch, w Szpitalu Kolejowym w Lublinie pod kierownictwem dr med. Józefa Skrzypczaka, później dr med. Henryka Kitlińskiego, którzy byli asystentami Kliniki. Obecnie ordynatorem jest lek. med. Marian Warda. Oddział Urazowo-Ortopedyczny w Puławach zorganizował dr med. Emil Zatoński- asystent Kliniki, a obecnie kieruje nim lek. med. Lech Koma. Oddział Urazowo-Ortopedyczny w Radzyniu Podlaskim rozpoczął pracę pod kierunkiem lek. med. Jerzego Purskiego, po nim wieloletnim kierownikiem był dr med. Tomasz Jakliński. Obaj byli asystentami Kliniki. Oddział Urazowo-Ortopedyczny w Lubartowie zorganizował dr med. Juliusz Chadyma, później

Ryc. 12. Obecny Zespół Kliniki
Fig. 12. The current staff of the Clinic

prowadził go lek. med. Jerzy Kowalik. Obaj byli także asystentami Kliniki. Oddział Urazowo-Ortopedyczny w Poniatowej rozpoczął pracę pod kierownictwem asystenta Kliniki lek. med. Andrzeja Skrzata, a po nim lek. med. Piotra Trojanowskiego. Oddziałem Urazowo-Ortopedycznym w Zamościu kierował lek. med. Bogdan Szymański, a obecnie ordynatorem jest asystent Kliniki dr med. Zbigniew Chmiel. Oddziałem Urazowo-Ortopedycznym w Białej Podlaskiej kierował lek. med. Andrzej Fabicki, obecnie ordynatorem jest lek. med. Tomasz Luterek. Oddział Urazowo-Ortopedyczny Szpitala Wojewódzkiego w Lublinie organizował dr med. Zygmunt Szymczyk, a obecnie kieruje nim dr med. Andrzej Bednarek. Obaj byli asystentami Kliniki. Pododdziałem Urazowo-Ortopedycznym w Biłgoraju kieruje lek. med. Jerzy Niewczas.

Lata rzetelnej, starannej pracy, pomyślny przebieg i wyniki leczenia tysięcy chorych sprawiły, że Klinika cieszy się dobrą opinią pacjentów. To oni właśnie promują ją najskuteczniej, zachęcając kolejnych chorych, którzy potrzebują pomocy ortopedycznej do ubiegania się o przyjęcie do Kliniki. Oczekiwaniom wszystkich tych chorych Klinika nie może jednak sprostać. Potrzeby społeczne w zakresie ortopedii i traumatologii narządu ruchu znacznie przewyższają możliwości Kliniki i tego działu lecznictwa na Lubelszczyźnie. W województwie lubelskim brakuje bowiem przeszło 400 łóżek aby sprostać potrzebom i osiągnąć średni poziom europejski – 4 łóżka na 10 000 mieszkańców. Wbrew niezaspokojonym potrzebom w zakresie ortopedii, w ramach tzw. reorganizacji służby zdrowia, obok likwidacji Oddziału Ortopedyczno-Urazowego Szpitala Wojskowego w Lublinie zamknięto Oddział Urazowo-Ortopedyczny w Poniatowej, zmniejszono liczbę łóżek w Radzyniu Podlaskim i w trzeciej dekadzie października 2004 wstrzymano przyjęcia chorych do Kliniki Ortopedii i Traumatologii, tłumacząc te szkodliwe decyzje potrzebą oszczędności. Te nieodpowiedzialne decyzje, wbrew populistycznym deklaracjom i ustawowym gwarancjom, ograniczyły dostępność specjalistycznej pomocy ortopedycznej licznym chorym.

Z perspektywy minionych lat trzeba stwierdzić, że osiągnięcia Kliniki Ortopedii i Traumatologii są bez wątpienia bardzo duże. Obok konkretnej pomocy niesionej tysiącom chorych hospitalizowanych i leczonych w ambulatorium, praca Zespołu Kliniki zmieniła i rozbudziła świadomość społeczną, ukazała sposoby i możliwości przeciwdziałania inwalidztwu, przekonała tysiące osób, że warto przezwyciężyć bierność pełną obawy przed nieznaną interwencją operacyjną i przeciwstawić się beznadziejnej niesprawności.

Oprócz osiągnięć organizacyjnych i dydaktycznych, Zespół Kliniki ma wyróżniające sukcesy naukowe oparte o rzetelne, sprawdzalne dane. Uważamy bowiem, że wiarygodność pracy naukowej i klinicznej są równie nieodzowne.

Adres do korespondencji / Address for correspondence
Prof. dr hab. med. Krzysztof Modrzewski
Katedra i Klinika Ortopedii i Traumatologii AM
20-954 Lublin, ul. Jaczewskiego 8

Otrzymano / Received *12.09.2004 r.*
Zaakceptowano / Accepted *10.10.2004 r.*